Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
Ju2026/01671

2026-10-23

YTTRANDE: DELBETÄNKANDET TILLTRÄDESFÖRBUD (SOU 2026:48)

DIK är fackförbundet för alla som arbetar eller studerar inom kultur, kommunikation eller kreativ sektor. DIK är en del av Saco och organiserar fler än 21 000 medlemmar inom arbetsmarknadens alla sektorer, däribland biblioteksanställda.

Inledande kommentarer

DIK:s undersökningar bland medlemmar som arbetar på bibliotek visar att social oro, våld och skadegörelse är vanligt förekommande på folkbiblioteken och att problemen har ökat i omfattning över tid[1]. Det är allvarliga problem som påverkar tryggheten både för personalen och för biblioteksbesökarna och som arbetsgivare, politiker och andra instanser i samhället behöver ta ansvar för. DIK vill här betona att tillträdesförbud inte angriper grundorsakerna till problemen. För att komma åt dem måste de verksamheter som på olika sätt ansvarar för samhällets utsatta få tillräckliga resurser – exempelvis missbruksvård, psykiatri, socialtjänst, medborgarkontor och barn- och ungdomsverksamhet. Tillträdesförbud är också en tillfällig lösning på så sätt att problemen sannolikt bara flyttar någon annanstans i lokalsamhället. Därför krävs det att kommunerna tar ett samlat grepp om frågorna och ser till att biblioteken inkluderas i arbetet.

Bibliotekens uppdrag är att tillgängliggöra information och kunskap och att bidra till demokrati och fri åsiktsbildning, och bibliotekslagens andra paragraf slår fast att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Därför är det viktigt att tillträdesförbud används restriktivt och på ett rättssäkert sätt, så att bibliotekens öppna och demokratiska funktion inte urholkas. DIK:s hållning är att möjligheten att utestänga någon från bibliotek genom tillträdesförbud endast bör användas som en sista utväg i särskilt allvarliga fall och när andra insatser och tillfällig avvisning inte fungerar. Det är viktigt att besökaren alltid är välkommen tillbaka när tillträdesförbudet slutat gälla och att den som är portad fortfarande kan ta del av bibliotekets digitala tjänster. Det ska aldrig vara upp till bibliotekarierna att agera ordningsvakter. Om någon som har tillträdesbeslut besöker biblioteket ska polis tillkallas och avhysa personen. DIK vill också betona att portning från biblioteket alltid ska kombineras med andra insatser, till exempel från socialtjänst eller psykiatri.

Att antalet ärenden om tillträdesförbud på bibliotek är relativt få (även om en viss ökning syns över tid), pekar på att det i nuläget används restriktivt. DIK:s undersökningar bland medlemmarna[2] visar att en del upplever att

[1] DIK, Samhällets sista utpost?, En rapport om läget för biblioteken och bibliotekariernas arbetsmiljö, 2025
[2] DIK, ”Som om vi ska bära hela samhället”, En rapport om bibliotekariernas arbetsmiljö och bidrag till samhället, 2023

ansökningsprocessen är krånglig och tar lång tid, och att det är praktiskt svårt att hindra personer med tillträdesförbud från att besöka biblioteket eftersom det ofta tar lång tid innan polis eller väktare kan komma. Den huvudsakliga orsaken till att antalet ansökningar om tillträdesförbud är relativt få verkar dock vara att biblioteken i första hand försöker lösa svåra situationer på andra sätt. Forskning[3] visar att det på landets bibliotek pågår ett aktivt arbete gentemot besökare med social problematik och att biblioteken i hög grad samverkar med andra aktörer och tar in andra professioner för att möta behoven. DIK ser positivt på detta och vill betona att det är avgörande att biblioteken får tillräckliga resurser och att bibliotekarierna får återkommande utbildning för att kunna förebygga och hantera social oro och våldsamma situationer.

Nedan kommenterar DIK några av utredningens förslag.

Kommentarer till utredningens bedömningar och förslag

4.3.1 Bör eventuella ändringar ske i lagstiftningen om olaga intrång eller i reglerna om tillträdesförbud? och 4.3.2 Tillträdesförbudslagen bör bättre återspegla den principiella bestämmanderätten

Utredningen bedömer att den principiella rätten att bestämma över sin lokal bör få ett större genomslag i regleringen om tillträdesförbud (4.3.1) och att regleringen i tillträdesförbudslagen bör justeras så att den bättre återspeglar innehavarens rätt att bestämma över sin lokal (4.3.2).

DIK anser att det är olyckligt att utredningen inte synliggör bibliotekens särskilda roll och hur den skiljer sig från exempelvis butiker. Rätten att bestämma över sin lokal behöver ses i ett annat ljus när verksamheten är ett bibliotek som drivs i det offentligas regi, jämfört med en butik eller annan affärsverksamhet. Bibliotekens uppdrag är att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, och bibliotekslagen slår fast att bibliotekens verksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Därför anser DIK att tillträdesförbud på bibliotek ska användas restriktivt och med stor försiktighet så att bibliotekens öppna och demokratiska funktion inte urholkas.

4.3.4 En presumtion för tillträdesförbud vid brott

Utredningen föreslår att den nuvarande hjälpregeln om att tidigare brottslighet särskilt ska beaktas vid riskbedömningen ersätts med en presumtionsregel som går ut på att den som begått brott i eller i anslutning till en lokal som omfattas av lagen, efter en ansökan eller anmälan med anledning av brottet, ska meddelas tillträdesförbud, om brottet kan påverka den verksamhet som bedrivs där och inte särskilda skäl talar mot ett förbud.

Som beskrivits ovan har biblioteken en annan roll och funktion än en affärsverksamhet. DIK ser en risk att en presumtionsregel inte är förenlig med

[3] Folkbibliotek i samverkan för att möta sociala problem, ett samarbete mellan Bibliotekshögskolan i Borås och Örebro universitet som pågick under 2025 under ledning av Sofia Lindström Sol.

individens rörelsefrihet och tillgång till biblioteksverksamhet. Om regeringen går vidare med förslaget anser DIK denna möjlighet endast ska användas vid grov brottslighet.

I lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek står det: *”Om syftet med ett tillträdesförbud kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas. Tillträdesförbud får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde.”* DIK anser att detta är särskilt viktigt att ta hänsyn till när det gäller bibliotek. Detta då tillträdesförbud till ett bibliotek innebär att individens lagstadgade rätt och tillgång till information och kunskap begränsas.

4.3.5 En mer nyanserad riskbedömning

DIK avstyrker förslaget att det bör införas en allmän möjlighet att meddela tillträdesförbud, som bygger på en bedömning av risken för att personen i den aktuella lokalen i framtiden begår brott eller annars agerar på ett sätt som inte kan godtas. Förslaget innebär att förbud bör kunna meddelas om det på grund av personens beteende i eller i anslutning till lokalen i fråga finns risk för att hen där begår brott, trakasserar någon eller annars väsentligen stör verksamheten. DIK anser att detta förslag bäddar för godtyckliga och diskriminerande bedömningar.

4.3.6 En möjlighet att besluta om tillträdesförbud för personer under 15 år?

DIK tillstyrker utredningens bedömning att det inte bör införas en möjlighet att besluta om förbud enligt tillträdesförbudslagen för personer under 15 år.

I utredningens författningskommentarer står det att skälen för ett tillträdesförbud behöver vara starkare än annars för att ett förbud ska få meddelas i de fall där den förbudsaktuella personen är mellan 15 och 18 år, och i viss utsträckning även i förhållande till skolelever över 18 år.

DIK vill gå längre än så och anser att det aldrig ska vara möjligt att utfärda tillträdesförbud på skolbibliotek i grundskolan eller gymnasieskolan, oavsett hur gammal eleven är. Sverige har skolplikt och att porta någon från ett skolbibliotek kan likställas med att porta någon från ett klassrum. Även om skolplikten inte gäller gymnasieskolan så handlar det fortfarande om barn som har rätt till information och kunskap. Det betyder inte att det ska vara fritt fram att återkommande störa och förstöra på skolbiblioteket – elever och ungdomar som gör det ska fortfarande tillfälligt kunna avvisas och i de fall det rör sig om allvarliga händelser och brott kan polis eller andra instanser behöva kopplas in. När det gäller barn eller ungdomar är det dock mycket viktigt att avvisning alltid kombineras med andra åtgärder, till exempel från elevhälsan.

4.3.7 En förlängd längsta giltighetstid för förbuden?

DIK tillstyrker bedömningen att den längsta giltighetstiden för tillträdesförbud inte bör förlängas. DIK delar bedömningen att det är viktigare att beslut om tillträdesförbud kan utfärdas relativt snabbt än att det har en lång giltighetstid. Giltighetstiden är redan relativt lång (högst ett år) och det finns dessutom redan idag möjlighet att förlänga tiden om förutsättningarna för ett förbud är uppfyllda.

DIK anser att en bättre åtgärd vore att korta handläggningstiden och förenkla ansökningsprocessen för tillträdesförbud som av vissa av DIK:s medlemmar upplevs som krånglig. Som framgår av tabell 4.2 i utredningen är det relativt lång handläggningstid för ärenden om tillträdesförbud, särskilt när det gäller bibliotek och badanläggningar. Med tanke på att det handlar om att fåtal ärenden per år borde det inte vara särskilt kostsamt att avsätta de resurser som krävs för att korta handläggningstiderna.

4.3.8 En möjlighet att fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud

Utredningen föreslår att polis ska kunna meddela tillträdesförbud interimistiskt i samband med ett ingripande mot den förbudsaktuella personen i eller i anslutning till lokalen, om personen har begått en straffbelagd gärning där och det är sannolikt att förutsättningar föreligger för att meddela ett förbud med stöd av presumtionsregeln.

DIK ser även här en risk för godtycke. Dels kan det vara svårt för en polis att göra avvägningar om tillträdesförbud på plats, dels väcker det frågor om hur individen ska kunna överklaga eller överpröva beslutet. Om detta genomförs är det viktigt att det endast görs vid straffbelagda gärningar.

4.3.9 En ändrad straffskala?

DIK delar utredningens bedömning att straffskalan för överträdelser av tillträdesförbud inte bör skärpas.

4.3.10 Det utvidgade system för tillträdesförbud som föreslås är befogat

Utredningens förslag innebär att systemet med tillträdesförbud utvidgas. För att de ändringar som föreslås ska få effekt anser utredningen att rättsväsendet behöver fortsätta att avsätta resurser för att utreda ärenden om tillträdesförbud och sanktionera förbudsöverträdelser. Utredningen anser att systemet är befogat även med hänsyn till den resursavsättning som måste ske, eftersom det ger de som utsätts för brott rimliga möjligheter att freda sig och är ägnat att upprätthålla de parternas tilltro till rättsväsendet.

Som DIK redan påtalat är det viktigt att det finns tillräckliga resurser för att hantera ärenden om tillträdesförbud så att handläggningstiderna kan kortas. DIK vill dock också betona att ett återkommande problem på biblioteken i samband med våldsamma och hotfulla situationer är att det tar lång tid för polis eller väktare att komma till platsen efter att de anställda har larmat om hjälp. När polis/väktare väl kommer, är situationen ofta överspelad. DIK anser därför att det också är angeläget att tillräckliga resurser avsätts för att polis och väktare ska kunna komma snabbare till platsen när hotfulla eller våldsamma situationer uppstår, för att säkerställa personalens och biblioteksbesökarnas trygghet och säkerhet.

Anna Troberg
Förbundsordförande, DIK

Johanna Alm Dahlin
Utredningsansvarig, DIK